

Lærervejledning - Bæredygtighed

I dette undervisningsmateriale med udgangspunkt i filmen Rejsen til Utopia kan underviseren frit vælge aktiviteter til og fra, så det passer til deres klasse, fag og ønsker. Der er dog en progression gennem undervisningsmaterialets aktiviteter, og flere af aktiviteterne bygger oven på begreber fra tidligere aktiviteter.

Her kommer først en generel beskrivelse af undervisningsmaterialets indhold, derefter er der en beskrivelse af alle 10 aktiviteter med inspiration og forklaringer til læreren, samt idéer til besvarelser og klassediskussioner.

Det er forudsat, at eleverne har basal viden om biologiske og geografiske emner, som relaterer sig til landbrug, og gerne har beskæftiget sig med konventionelt og økologisk landbrug tidligere. Det forventes desuden, at de har kendskab til de politiske partier i Danmark.

Aktiviteterne er forankret i Fælles Mål for 8.-10. klasse og gymnasiets læreplaner for samfundsfag, biologi og geografi.

Centrale faglige begreber:

I dette hovedemne arbejdes der med:

- Bæredygtighed
- Landbrug, herunder konventionelt-, økologisk- og permakultur
- Klimaangst
- Permatopia og FNs verdensmål
- Klimapolitik i Danmark

Aktivitetsbeskrivelser

Obs. Det er en fordel at læse elevdelen før aktivitetsbeskrivelsen.

1 - Hvad er bæredygtighed?

Mål: At åbne elevernes begrebsforståelse op og danne et fælles udgangspunkt for arbejdet med bæredygtighed.

Kommentar: Mulighed for at eleverne til slut skal forholde sig til, hvordan deres begrebsforståelse har udviklet sig gennem forløbet.

Uddybning: Aktiviteten giver læreren mulighed for at få et indblik i elevernes forforståelser af begrebet og til slut en ide om, hvilken faglig udvikling eleverne har gennemgået.

2 - Bæredygtighed med forskellige briller

Mål: At eleverne tilegner sig viden om begrebet bæredygtighed, både ved inddragelse af Brundtland-rapporten og ved at undersøge, debattere og diskutere forskellige interessemodsætninger knyttet til bæredygtig udvikling.

Kommentar: Det er muligt for læreren enten at danne tilfældige grupper, når der skal debatteres eller bevidst at sætte elever på et debathold eller i en journalistgruppe. Det er også en mulighed at afholde en fælles paneldebat, hvor en elev eller læreren er ordstyrer.

Uddybning: Mange rapporter peger i forskellige retninger, og det kan være svært at navigere i og konkludere, hvilken fremtid der er den rigtige for landbruget i Danmark. *Bæredygtigt Landbrug* skriver på deres hjemmeside, at de går i spidsen for at skabe en fremtid for dansk landbrug, der er bæredygtig. Deres begrebsforståelse er derfor rettet meget mod deres eget erhverv, hvor Økologisk Landsforening på deres hjemmeside skriver, at de arbejder for et økologisk Danmark med fokus på bæredygtig fødevarerproduktion og forbrug.

3 - Bæredygtighed skåret ud i pap

Mål: I denne aktivitet skal eleverne udvide deres forståelse af bæredygtighedsbegrebet og formulere deres egen definition.

Kommentar: Det er nødvendigt, at eleverne inden denne aktivitet har kendskab til Brundtland-rapporten eller har arbejdet med *aktivitet 2 - Bæredygtighed med forskellige briller*. Morten Krohn er økologisk landmand og fortaler for den permakulturelle dyrkningsform. Hans syn på bæredygtighed er derfor stærkt præget af hans faglighed og personlige engagement og holdning.

4 - Et landbrugsutopia

Mål: At eleverne får mulighed for at: forstå problemstillinger og muligheder, at diskutere interessemodsætninger og forstå konkrete initiativer, alle i forhold til bæredygtighed. De skal også sammenligne konventionelt og økologisk landbrug og arbejde med at formidle/kommunikere permakulturelle dyrkningsform gennem en selvproduceret kvalitativ model.

Kommentar: Til slut, hvor eleverne skal producere en model af den permakulturelle dyrkningsform, er der mulighed for at få eleverne til at optage deres præsentationer evt. via et skærm-optage-program, hvorefter det kan sendes til læreren.

Uddybning: Permakultur er et begreb, der stammer fra 1978, hvor de to australiere Bill Mollison og David Holmgren udgav bogen *Permaculture One*. Permakultur handler bl.a. om at bevare ressourcegrundlaget og etablere gunstige plantesystemer, hvor muldjorden kan genopbygges og biodiversiteten øges, så klimaforandringerne kan modvirkes ved at lagre mere kulstof i jorden, end der udledes i form af CO₂. (Illeris og Schultz: *Bogen om permakultur*, 2019). Idéen om et såkaldt permalandbrug er stadig en utopi, da al arbejdet skal udføres med håndkraft. Det ville kræve utroligt mange timer i marken, hvis vores afgrøder skulle dyrkes ud fra disse principper.

5 - Er du klimaangst?

Mål: Denne opgave giver anledning til en fælles samtale om frygt og klimabekymringer. Eleverne får også mulighed for at diskutere kultur - og naturs - betydning for individer og grupper.

Kommentar: Undersøgelsen fra [UNICEF](#) fra 2018, viser, at de europæiske unge er bange for arbejdsløshed, krig og terrorangreb og klimaforandringer.

6 - Klimabevidst eller miljøaktivist

Mål: Gennem denne aktivitet skal eleverne redegøre for problemstillinger i relation til vores levevilkår. De skal også diskutere løsnings- og handlingsmuligheder for bæredygtige udnyttelse af naturgrundlaget.

Kommentar: Aktivitetsdelen, hvor eleverne skal finde en ting på skolen, de mener, der kunne blive mere bæredygtig, kan også laves som en hjemmeopgave, hvor de skal finde tingen derhjemme.

Uddybning: Familien flytter fra Erlends fædrene gård i Telemarken i Norge, hvor de bor fjernt fra det meste, og hvor begge forældre skal pendle med fly for at komme på arbejde.

7 - Permatopia og FNs verdensmål

Mål: I denne aktivitet er der fokus på Danmarks samarbejde med internationale organisationer, og eleverne opnår kendskab til FNs bæredygtighedsmålsætning og de 17 verdensmål.

Kommentar: Permatopia arbejder i deres organisation med de 17 verdensmål, men der står ikke noget om det på deres hjemmeside. Det er derfor meningen, at eleverne skal sammenholde de 17 mål og de mange delmål, med det Permatopia går op i. Find information om Permatopia på deres hjemmeside [her](#).

8 - Klimapolitik på Christiansborg

Mål: Eleverne opnår viden om de politiske partiers holdninger til bæredygtighed.

Kommentar: Der er mulighed for at vælge om, I vil undersøge alle i skrivende stund 14 partier i Folketinget, eller om I kun vil udvælge og undersøge en del af partierne.

9 - Klimapartiet

Mål: At eleverne får erfaringer med at omsætte idé til handling og mulighed for at sætte bæredygtighedsbegrebet ind i en lokal og håndgribelig ramme.

Kommentar: I denne aktivitet er det oplagt at inddrage ungdomspartierne i Danmark og undersøge, hvordan de forholder sig til bæredygtighed.

10 - Et skub i den rigtige retning

Mål: Eleven opnår erfaring med at designe, gennemføre og evaluere undersøgelser.

Kommentar: Det er oplagt at undersøge nudging-begrebet inden eleverne sættes i gang med aktiviteten. Der er mange sjove eksempler, når man søger på begrebet, som kan sætte fantasien i gang.

Elevdelen - Bæredygtighed

Bæredygtighed har en central rolle i vores samfund i dag. Det bliver brugt af både politikere, firmaer og nu også i dag i din undervisning. Måske du har hørt ordet før, måske du har haft undervisning om bæredygtighed før, og hvem ved? Måske er du allerede en klimanørd.

I arbejdet med dette tema og filmen *Rejsen til Utopia* er målet, at I skal blive klogere på netop bæredygtighed, hvor I gennem forskellige aktiviteter og diskussioner arbejder med nogle af temaets mange aspekter.

1 - Hvad er bæredygtighed?

Aktiviteten laves i starten og mod slutningen af forløbet.

1) Tegn på et A4-papir, hvad du forstår ved bæredygtighed.

Alternativt: Hurtigskriv, hvad du forstår ved bæredygtighed.

2) Fælles opsamling i klassen, hvor eleverne fortæller, hvad de har tegnet/skrevet. Tegningen/teksten afleveres til læreren og gemmes til den afsluttende evaluering af forløbet.

2 - Bæredygtighed med forskellige briller

Hvad betyder *bæredygtighed* overhovedet? Begrebet blev kendt med Brundtland Kommissionens rapport *Our Common Future*, der blev udgivet i 1987. Her forklares bæredygtighed, som at nulevende generationers behov kan opfyldes, uden at det sker på bekostning af fremtidige generationers mulighed for at få deres behov opfyldt. Det særlige ved denne definition er, at den fokuserer på bæredygtighed i et globalt perspektiv, og at rapporten inddrager de sociale, økonomiske og miljømæssige dimensioner af begrebet.

Begrebet bæredygtighed er siden blevet et modeord, der er meget udbredt. Ofte glemmes de økonomiske og sociale aspekter helt, og fokus er udelukkende på det miljømæssige, når folk snakker bæredygtighed. Nogle gange bruges det endda bare som et udtryk for noget positivt uden forbindelse til ordets oprindelse. Mange forskellige organisationer bruger begrebet i dag. To af dem er *Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug* og *Økologisk Landsforening*. De arbejder begge mod en bæredygtig fremtid, men er det den samme fremtid, de kæmper for? Altså forstår de bæredygtighed på samme måde?

Debatter for din sag

Inddel klassen i tre lige store grupper. Den ene gruppe skal være fortalere for *Landsforeningen for Bæredygtigt Landbrug*, den anden gruppe skal være fortalere for *Økologisk Landsforening*, og den sidste gruppe skal være journalister.

Hver gruppe får nu 30 minutter til at sætte sig ind i deres organisations meninger og forberede deres synspunkter. Journalistgruppen skal sætte sig ind i, hvad begge organisationer mener og kæmper for og forberede kritiske spørgsmål til begge parter. Efter de 30 minutter skal en elev fra hver gruppe samles i små debatgrupper med 3 i hver, hvor slaget skal stå. Debatgrupperne får nu 10-15 minutter til at udveksle meninger og debattere. Journalistens rolle under debatten er at stille kritiske spørgsmål til de to debatmedlemmer.

3 - Bæredygtighed skåret ud i pap

På Permatopia har de en drøm om et bæredygtigt samfund, men hvad betyder det helt konkret. [Her kan du høre Morten Krohn](#) - landmanden på Permatopia - fortælle, hvordan han forstår bæredygtighed.

Bæredygtighed med jeres ord

- 1) Individuelt skal I lave jeres egen definition af bæredygtighed og skrive den ned i et hæfte eller på et papir.
- 2) Del eleverne i to lige store grupper og find et sted med meget gulvplads - gå evt. udendørs. Den ene gruppe danner en indercirkel, og den anden gruppe danner en ydercirkel om indercirklen. Elever fra de to cirkler skal stå med ansigtet vendt mod hinanden. I har nu to minutter til begge at læse jeres definitioner højt og fortælle, hvorfor I har valgt denne formulering. Efter de to minutter roterer begge cirkler tre personer til højre. Øvelsen gentages i de nye makkerpar og kan fortsættes, så længe det ønskes.
- 3) Opsamling, hvor I fælles taler om, hvilke definitioner I har hørt. Var der en klassekammerat, der havde formuleret sig smart eller forklarede bæredygtighed på en måde, du synes var spændende?

4 - Et landbrugsutopia

Danmark er et landbrugsland, og historisk set har landbruget altid været en stor del af vores samfund. Måske du har hørt om *Kartoffelferien*, i dag kendt som efterårsferien, men før i tiden havde skoleeleverne fri, så de kunne hjælpe med kartoffelhøsten. I nutiden fylder landbruget måske ikke så meget i unges hverdag, men det er stadig en

stor del af vores landareal. I 2017 var 62% af vores land opdyrket med landbrugsafgrøder, men hvor mange typer afgrøder kender I til?

- Prøv i klassen og se, hvor mange afgrøder I kan nævne.
- Hvilke afgrøder tror I fylder mest på markerne?

Tjek om I havde ret på Danmarks Statistiks artikel om fordelingen af landbrugsareal på forskellige afgrøder [her](#).

Landbrugets drivhusgasudledning

Måske kan man godt tænke sig til, at landbruget må påvirke vores samlede drivhusgasudledning, når næsten $\frac{2}{3}$ dele af vores land er opdyrket. Men hvor stor en del af Danmarks drivhusgasudledning stammer fra landbruget? Det skal I undersøge her.

Læs artiklen *Landbrugets drivhusgasudledninger* fra Landbrugsstyrelsen ([her](#)) og undersøg følgende spørgsmål:

- Hvad var den samlede udledning fra landbrugssektoren i 2014?
- Hvilke drivhusgasser udledes? Og hvilke processer udledes de forskellige drivhusgasser fra?
- Hvilken type landbrugsproduktion udleder flest drivhusgasser?

Fælles opsamling på spørgsmålene. Er I overraskede over, at landbruget udleder så mange drivhusgasser?

Hvad er permakultur?

I Permatopia er målet at blive et selvforsynende landbrugsfællesskab. Derfor har de et ønske om at bevæge sig fra det økologiske landbrug mod en mere bæredygtig landbrugsform.

I har muligvis allerede hørt om konventionelt landbrug, hvor store arealer dyrkes effektivt bl.a. med brug af moderne teknologi, pesticider og kunstgødning. I har nok også hørt om det økologiske landbrug, hvor der ikke bruges pesticider eller kunstgødning, men i stedet ofte gødning fra gårdens egne dyr. I økologisk landbrug er der også skrappe krav til miljøpåvirkning, dyrefoder og dyrevelfærd.

Ligesom med så meget andet er det svært at sige, hvilken landbrugsform der er den bedste, da de er gode til noget forskelligt, og derfor bliver det til et spørgsmål om ideologi og personlig overbevisning. Morten Krohn, der er ansat som landmand på Permatopia, har klare holdninger til, hvordan man ideelt set burde dyrke jorden, og det skal I høre mere om her.

- 1) [Se klippet med Morten](#), der fortæller om landbrugstyper og Permatopia, og svar på følgende spørgsmål:

www.rejsentilutopiaundervisning.info/

- a) Hvad mener Morten, der er galt med både det konventionelle og økologiske landbrug?
 - b) Hvad er permakultur?
Note: Det er ikke kun de økologiske marker, der bliver pløjet og harvet. Det gør man også på konventionelle marker.
- 2) [Se klippet med Morten](#), der fortæller om landbrugsjord, og svar på følgende spørgsmål:
- a) Hvad består landbrugsjord af?
 - b) Hvad er humus og hvilken betydning har det for kvaliteten af landbrugsjorden?
 - c) Hvilke grundstoffer findes i jorden?
 - d) Hvad er mikroliv, og hvilken betydning har det for guleroden? Forklar gerne med brugen af ordet *symbiose*.
 - e) Bonus: Hvor er rhizosfæren og hvad sker der i den?
- 3) [Se klippet med Morten](#), der fortæller om kulstof i jorden, og svar på følgende spørgsmål:
- a) Hvordan påvirkes jorden af at blive pløjet og harvet?
 - b) Hvordan er den permakulturelle dyrkningsform en løsning på kulstoftab?
 - c) Hvad har Morten gjort på en del af marken for at beholde kulstoffet i jorden?

Lav din egen model

På baggrund af de tre klip med Morten Krohn skal I nu skitsere/tegne en model, der viser kredsløbet og processerne ved den permakulturelle dyrkningsform. Modellen skal kunne hjælpe jer med at forklare permakultur til en, der intet ved om emnet.

- Kom gerne ind på begreberne: humus, kulstof/carbon, mikroliv, symbiose og næringsstoffer.
- Overvej også, hvordan permakultur adskiller sig fra konventionelt og økologisk landbrug.

Fælles opsamling

- 1) Præsenter enten modeller for hinanden i klassen, eller besøg en anden klasse og fortæl dem om jeres modeller og de forskellige landbrugsformer.
- 2) Individuelt eller i grupper skal I lave en liste med fordele og ulemper ved konventionelt landbrug, økologisk landbrug og den permakulturelle dyrkningsform.
- 3) Fælles klasses Diskussion: Hvilken landbrugsform, mener I personligt, er den bedste?

5 - Er du klimaangst?

Klimaet fylder ikke kun i nyhedsbilledet, men også i underholdningsindustrien og listen med film om verdens undergang forårsaget af klimaforandringer vokser år for år. Et kendt eksempel er filmen 'The Day After Tomorrow' fra 2004, hvor en kæmpe storm resulterer i, at jordens overflade fryser til is. Også Pixar har lavet børnefilm om klimaforandringerne, hvor man i filmen WALL-E fra 2008 følger en lille robot, der har til opgave at rydde op på en ødelagt og menneskeforladt jordklode.

Men hvilke tanker og følelser efterlader al den katastrofe-tænkning hos os?

1. Se første scene i [filmen her](#).
2. Snak med din sidemakker, om hvorvidt I har samme tanker som Erlend eller Ingeborg.
3. Ifølge en undersøgelse fra 2018, lavet af UNICEF, er 41,2 % af de europæiske børn og unge bange for klimaforandringerne.
Hvad bekymrer ellers unge, ifølge undersøgelsen fra [UNICEF](#)?
4. Diskuter i klassen om, det er de samme ting, der bekymrer jer.

6 - Klimabevidst eller miljøaktivist

I filmen *Rejsen til Utopia* følger vi forældreparret Erlend og Ingeborg og deres børn, som bytter hjemmet i Norge ud med et klimavenligt rækkehus i et bæredygtigt bofællesskab på vestsjælland. Men hvorfor valgte familien at flytte?

Diskuter i klassen:

- Hvad mente Erlend og Ingeborg, der var galt med familiens livsstil i Norge?
- Hvad håbede familien at kunne ændre ved at flytte til Permatopia?
- [Se Aslaug fortælle, hvad hendes forældre fortalte om Permatopia](#).
- Har alle familier mulighed for at gøre det samme som denne familie?
- Har I eksempler fra jeres egen familie, hvor I har ændret noget for at leve mere bæredygtigt?

Gå på opdagelse på skolen efter 1 ting, I mener, der ville kunne gøres mere bæredygtig. Det kan både være små eller store ting.

Dokumenter dit valg med et billede, og skriv en lille tekst, der forklarer:

- Hvorfor du har valgt netop denne ting?
- Hvad det ville kræve af dig, dine klassekammerater og lærere, hvis den skulle gøres mere bæredygtig?

Præsenter dit valg enten for en gruppe eller for hele klassen.

Slut af med en fælles diskussion, hvor I vurderer om, der er nogle idéer, I kan gå videre med i elevrådet eller hos jeres skoleleder eller rektor.

7 - Permatopia og FNs verdensmål

I 2015 vedtog verdens stats- og regeringsledere på et FN-topmøde i New York 17 verdensmål for bæredygtig udvikling. Gennem de 17 verdensmål - og 169 delmål, som FNs 193 medlemslande er forpligtet til at arbejde frem mod inden 2030.

I denne opgave skal I undersøge, hvilke af FNs verdensmål og delmål Permatopia arbejder mod.

I små grupper skal I:

- Undersøge hvilke verdensmål, der findes.
 - Udvælge 2-3 verdensmål, som I vil gå i dybden med.
 - Undersøge, hvordan Permatopia forholder sig til disse verdensmål.
- I kan læse om Permatopia på deres hjemmeside [her](#).

8 - Klimapolitik på Christiansborg

I Danmark har vi et repræsentativt demokrati, hvor stemmeberettigede har mulighed for at stemme på de partier, de synes, der skal i Folketinget. Men hvilke holdninger har de folkevalgte partier til klima og bæredygtighed? Det skal I nu undersøge.

- 1) Inddel klassen i små grupper, og fordel [Folketingets partier](#) imellem grupperne.
- 2) Undersøg, hvilke holdninger jeres valgte parti har til bæredygtighed og klimaspørgsmål.
- 3) Præsenter, hvad I har fundet frem til for enten en opponentgruppe eller for hele klassen.
- 4) Slut evt. jeres samtale af med at tale om jeres egen skole. Har I en klimapolitik, et klimaudvalg eller arbejder I med klimaudfordringerne i elevrådet?

9 - Klimapartiet

Nu har I fået et indblik i, hvilke holdninger de danske partier har til klimaudfordringerne og bæredygtighed. Men hvad ville I selv kæmpe for, hvis I havde jeres eget klimabevidste parti?

I skal udvikle jeres eget parti, som har klimaproblematikkerne øverst på dagsordenen. Jeres idéer til tiltag og ændringer må meget gerne være noget, I vil kæmpe for helt

lokalt. Det kan enten være i jeres klasse, på skolen, derhjemme eller måske i jeres kommune eller lokalområde.

I skal I grupper brainstorme, researche og dernæst skabe jeres egen partiidentitet. Tid er altid en faktor, men se, hvor mange af de følgende punkter I kan nå at lave:

- Mærkesager
- Partiprogram
- Partinavn
- Valgplakat
- Slogan
- Logo
- Kampagnevideo

Valghandling

Hvem har skabt det mest gennemførte parti?

I skal nu præsentere jeres partier for hinanden og vælge en vinder. Aftal i klassen, hvad I stemmer om. Er det det mest gennemførte parti, I skal stemme på, eller dem med den bedste mærkesag, eller noget helt tredje, som I beslutter i fællesskab.

Valghandlingen er anonym, så jeres lærer uddeler, indsamler og tæller stemmesedlerne.

10 - Et skub i den rigtige retning

Nudging er et engelsk begreb, som handler om, at man giver folk et lille skub i retning af god opførsel. Et berømt eksempel på nudging er fra Schiphol lufthavn i Amsterdam, hvor man tegnede en flue i midten af pissoirene, og vupti så blev mændene bedre til at ramme, faktisk så meget bedre, at der var 80 procent færre, der ramte ved siden af. Måske I har set de grønne fodspor på Strøget i København, som leder blikket - og opmærksomheden - hen mod en skraldespand. Det er også nudging.

Nu skal I i klassen udtænke projekter, som I kan indføre på jeres skole, der kan 'nudge' eller skubbe jer og resten af skolen i en mere bæredygtig retning. Det kan have med alt fra strømforbrug, madspild, genbrug, affaldssortering eller noget helt andet at gøre.

I beslutter selv, om I vil lave ét stort fælles klasseprojekt, eller om der skal være flere små. Kun fantasien - og jeres lærer - sætter grænser.

Lærervejledning - Dramaturgi og filmanalyse

I dette undervisningsmateriale med udgangspunkt i filmen Rejsen til Utopia kan underviseren frit vælge aktiviteter til og fra, så det passer til deres klasse, fag og ønsker. Her kommer først en generel beskrivelse af undervisningsmaterialets indhold, derefter er der en beskrivelse af alle 15 aktiviteter med inspiration og forklaringer til læreren samt idéer til besvarelser og klassediskussioner.

Det er forudsat, at eleverne har basal viden om analysearbejde. Det er desuden en fordel, at de har lidt kendskab til dramaturgi, analysemodeller og dokumentarfilmgenren.

Aktiviteterne er forankret i Fælles Mål for 8.-10. klasse og gymnasiets læreplaner for dansk og mediefag.

Aktivitetsbeskrivelser

Obs. Det er en fordel at læse elevdelen før aktivitetsbeskrivelsen.

1 - Scener der har gjort indtryk

Mål: At få filmen til at være præsent hos eleverne og få dem til at tænke over, hvad der har gjort indtryk og hvorfor.

Kommentar: Introopgave, der er god til at starte en time med, og den er især brugbar, hvis det er noget tid siden, I har set filmen.

2 - Hjem-ude-hjem i Rejsen til Utopia

Mål: Eleverne skal lære om hjem-ude-hjem-modellen, hvis de ikke allerede kender den. Eleverne lærer at bruge analysemodellen, som er simpel, men som muligvis ikke er det åbenlyse valg til at analysere en dokumentarfilm med. Eleverne får indblik i Rejsen til Utopias opbygning, samt de får indblik i filmens vendepunkter.

Kommentar: Det kan være en svær opgave for nogle elever, især hvis de ikke har arbejdet meget med analysemodeller tidligere, så det kan være en god ide at give dem god tid til opgaven og vejledning undervejs. Gennemgå i klassen enten med håndsoprækning i plenum, eller udvælg en eller to grupper, som har løst opgaven godt, til at præsentere for resten af klassen.

Uddybning: Det sjove ved at arbejde med hjem-ude-hjem-modellen i forhold til Rejsen til Utopia er, at det ved første øjekast er ret simpelt. Først er de r i Norge, så er de i Danmark, og det er så svært, at de er lige ved at give op, for så i sidste ende at vælge at blive i Permatopia. Men der er flere løsningsmuligheder. Den mest oplagte er at tage udgangspunkt i den kontrakt, mennesket har til klimaet, og det er den, der bringer uorden i deres hjemlige idyl. Det er en interessant pointe, at i Rejsen til Utopia er det deres egen livsstil, der er med til at skabe kontraktbruddet, de lever ikke op til deres egne forventninger til at leve klimavenligt.

Det får dem til at rejse til Danmark, men Erlend kan ikke finde sig tilrette i det nye fællesskab og kaos. Derfor må han først overvinde sin egen indre modvilje, før han og familien kan finde sig til rette i det nye hjem.

Alternativer og variationer i tolkningen er den ægteskabelige kontrakt, kontrakten mellem forældre og børn (forældre skal sørge for deres børns sikkerhed), en kontrakt mellem generationer.

3 - Tre små historier

Mål: Eleverne skal lære at identificere strukturer uden at udfylde modellen og opdage, hvor normal hjem-ude-hjem strukturen er.

Kommentar: Aktiviteten kan bruges til elever, der er hurtigt færdige med den foregående aktivitet. Men der er også fin for alle i klassen at prøve kræfter med.

4 - Put jer selv på model

Mål: Eleverne skal lære at genkende hjem-ude-hjem strukturen i deres eget liv, og ved at arbejde med modellen fra en anden side får eleverne en abstrakt og udpræget forståelse af analysemodellen.

Kommentar: Sæt rammerne for opgaven: Hvor lang tid har eleverne til at lave den, og hvor lang skal den være?

5 - Berettermodellen

Mål: Eleverne lærer berettermodellen at kende, hvis de ikke kender den i forvejen. De lærer at benytte berettermodellen til at forstå den dramaturgiske opbygning af film. Eleverne lærer samtidig, at berettermodellen også passer på dokumentarfilm - selv på en, der kan virke udramatisk i hændelsesforløbet.

Kommentar: Det kan være en svær opgave for nogle elever, især hvis de ikke har arbejdet meget med analysemodeller tidligere, så det kan være en god ide at give dem god tid til opgaven og vejledning undervejs. Gennemgå i klassen enten med håndsoprækning i plenum, eller udvælg en eller to grupper, som har løst opgaven godt, til at præsentere for resten af klassen.

Eleverne kan have svært ved at huske helt præcist, hvad der kommer, hvornår. Derfor kan du vælge at give et resume baseret på besvarelsen nedenfor.

Uddybning: Det rigtige svar ligger mere eller mindre fast i denne opgave. Der er enkelte punkter, der kan diskuteres, men her er hvordan, vi mener, den bør udfyldes.

1. Anslag

Anslaget starter under opening credits og er samtalen mellem Erlend og Ingeborg i sengen om klimaet.

2. Præsentation

Cello-scenen er central i præsentationen, men også scenen, hvor Ingeborg og Aslaug hugger brænde, Erlend, der sidder ved træerne og spejder ud i horisonten, og børnene, der leger på gården - alt, der kommer inden titelskiltet.

3. Uddybning

Uddybningen er præsentationen af Permatopia og af Erlends mor og hendes forhold til børnebørnene. Erlends mor er med for at illustrere, det der mistes. Prisen for at handle 'rigtigt'. Det er også den videre præsentation af familien og dynamikken mellem Erlend og Ingeborg. Hvor vi får sat en fed streg under, at Ingeborg er den, der vil, og Erlend er den, der ikke vil.

4. Point of no return

Point of no return er da, de flytter fra gården til Danmark.

5. Konfliktoptrapning

Er de gentagne udsættelser af indflytningsdatoen til Permatopia, hvor familien indkvarterer sig i mere og mere umulige sommerhuse. Erlends stigende frustration og hjemve. Da de endelig flytter ind i Permatopia, og hele huset er ved at falde fra hinanden. Og da det viser sig, at det bliver meget dyrere at bo i Permatopia, samtidig med at det bliver klart, at det ikke er bygget specielt godt. Drømmen brister langsomt.

6. Klimaks

Ingeborg og Erlend kigger på nyt hus en ny drøm og Erlend ser ud til at vinde. Det er den falske slutning, som der ofte bliver lagt op til i film. Dette kan også betragtes som værende en del af konfliktoptrapningen.

Det store klimaks er Aslaugs køkkenbrandtale, der ikke blot overbeviser Ingeborg og Erlend om, at de bør blive i Permatopia, men som også direkte taler sig ind i en filmens udsigelse, at fællesskabets projekt og overlevelse er vigtigere end individets nykker.

7. Udtoning

Erlend taler til forsamlingen, og det bliver klart, at han har accepteret at blive i Permatopia. Resten af filmen er en slags etablering af den nye 'orden' i Permatopia.

6 - Hvad skal vi med analysemodeller?

Mål: At gøre eleverne bedre til at forstå, hvad de har lært, og hvorfor analysemodeller indgår i undervisningen.

Kommentar: Hvis der er tid, kan I samle op i klassen.

7 - Skriv en reflekterende artikel

Mål: Eleverne får øvelse i at skrive reflekterende artikler. Eleverne bliver også trænet i at bruge det, de lige har lært om analysemodeller til at fortolke en helt anden problemstilling, og de skal selv udvælge de oplysninger, de vil medtage i deres artikel.

Målet er, at de træner deres overblik og deres evne til at tænke abstrakt. Eleven bør også blive klar over, hvilken genre dokumentarfilm er.

Kommentar: Sæt opgavens rammer.

8 - Cello-scenen, skovhuggeren og sofamanden

Mål: Eleverne skal lære at reflektere over scenernes til tider metaforiske karakter, og hvilke persontræk, der kommer til udtryk i de valgte scener, og det, personerne har gang i, når de præsenteres i filmen.

Kommentar: Du kan vælge at lave en opfølgning i klassen efter gruppediskussionerne.

9 - Personkarakteristik

Mål: Eleverne øver sig i at lave personkarakteristikker og bliver opmærksomme på evt. forventninger til kønsroller.

Kommentar: Du kan vælge at diskutere på klasseniveau i stedet for aflevering af tekst.

10 - Coming-of-age

Mål: At eleverne får tænkt over, hvad de forbinder med at være barn og voksen. At de bruger de begreber, de selv er kommet op med til at analysere Aslaugs udvikling i filmen.

Kommentar: Vælg, hvem der skal fortælle, hvad de er nået frem til.

11 - Filmens voice-over

Mål: Eleverne skal analysere og blive bevidste om endnu et af grebene i Rejsen til Utopia, som her er voice-overen. Eleverne skal forstå, at billedsiden kan fungere metaforisk sammen med voice-overen.

Kommentar: Få nogle af eleverne til at fortælle, hvad de er nået frem til. Diskuter med hele klassen.

Uddybning: I analysen af voice-over og billede er der igen flere mulige tolkninger. Her de to mest oplagte i vores optik. Sønnen der leger i vandet, kan ses som kontrast til Erlends låste sind, der er stivnet i frygt for at leve. Billedsiden viser barnets frihed, mens voice-overen fortæller om de voksnes fængsel.

Den, vi hælder allermest til, er, at sønnen, hvis bevægelser er lidt stive, er halvt ude i vandet. Han prøver at dykke helt under, men det er for koldt - han kan ikke. Her bliver Erlends søn altså et billede på Erlends situation. Erlend er rejst med til Danmark, men han kan ikke gå all-in på projektet, han er fanget og lammet halvvejs ude i vandet, i limbo.

12 - Aslaug fortæller

Mål: Eleverne skal gøre sig klart, hvem Aslaug er for at lave opgaven, så de skal aktivt bruge deres karakteristik af Aslaug. De skal også bruge deres forståelse af voice-overens funktion. Eleverne skal desuden vise, at de forstår, hvad det vil sige at underholde.

Kommentar: Aktiviteten kan laves i timen eller som hjemmeopgave. Beslut, hvor lang tid eleverne har til opgaven, og om de skal aflevere den til dig, eller om de skal læse det, de har skrevet højt i klassen.

Filmøvelser

Hovedsageligt til mediefag, men kan også laves med smartphones i f.eks. dansk.

Hvis I ikke har faste filmgrupper, så inddel eleverne i grupper til filmøvelserne.

13 - Show, don't tell

Mål: Eleverne øver sig i at bruge billeder til at fortælle følelser og i at skabe metaforiske billeder. Det er ofte en del filmsproget, som kan være svært at tage fat på.

Kommentar: Du kan variere aktiviteten efter behov. Den kan laves som en fotoøvelse i stedet for en videoøvelse, og så kan den laves individuelt, frem for i grupper.

14 - Ladede billeder

Mål: Ligesom i øvelsen ovenfor er det et forsøg på at få eleverne til at arbejde med og udforske filmsprogets muligheder. Her er også mulighed for at tænke over, hvordan lys, vejr, farver og vinkel spiller ind på, hvordan billederne afkodes og hvilke følelser det kalder på hos dem, der ser det.

Kommentar: Øvelsen kan gentages efter kritik i klassen, i grupper eller fra dig.

15 - Anslag

Mål: Eleverne skal lære at finde et dramatisk anslag og få det frem på lærredet. Samtidig er opgaven bygget op om elevernes personlige oplevelser, som kan få dem væk fra at genskabe et Hollywood-anslag, og selv tænke mere kreativt over, hvad der egentlig udgør en interessevækkende, dramatisk hændelse.

Kommentar: Hvis I ikke har arbejdet med anslag før, kan det være en god ide at fortælle lidt, om hvad et anslag er, og vise eksempler, så eleverne har en chance for at gøre det godt. Her skal du sætte rammer for, hvor lang tid de har til aktiviteten. Du kan selvfølgelig vælge at se bort fra, at historien skal passe ind i hjem-ude-hjem-modellen, og at den skal være fra deres eget liv. Det giver dog ofte mere mening at arbejde med anslag ud fra en hel fortælling, i stedet for at bede eleverne finde på et anslag uden tilknytning til en hel fortælling.

Elevdelen - Dramaturgi og filmanalyse

Rejsen til Utopia er en dokumentarfilm. Den gengiver virkeligheden, men det er en bearbejdet virkelighed. Her skal I ikke til Utopia, men på en rejse om bag filmen. Hvordan er den opbygget? Hvordan skaber den spænding og følelser? I får ikke blot et indblik i filmens dramaturgi, men også chancen for selv at prøve kræfter med nogle af filmens virkemidler.

1 - Scener der har gjort indtryk

Skriv hver især 1-3 scener ned, I særligt husker fra filmen, og hvad det er, I husker om dem.

Sammenlign med sidemakkeren, og fortæl dem, hvorfor netop den/de scene(r) har gjort indtryk.

Strukturanalyse

I skal se nærmere på, hvordan Rejsen til Utopia er opbygget. Det er en dokumentarfilm, hvilket vil sige, at filmen er en repræsentation af virkeligheden. Alligevel overholder den mange af de samme dramaturgiske regler som spillefilm. Mange af de historier, vi ser og læser i hverdagen, har ligheder i deres opbygning, hvadenten det er film, eventyr eller noveller, og der findes mange forskellige modeller til at beskrive denne opbygning. Prøv til en start at se, hvordan filmen passer på hjem-ude-hjem-modellen.

Hjem-ude-hjem-modellen, som også kendes under navnet kontraktmodellen, er en ret simpel analysemodel, der oprindeligt er lavet til at analysere eventyr med. Den passer til klassiske eventyr som 'Den grimme ælling' og 'Klods Hans'.

Historier, der passer til hjem-ude-hjem-modellen, er i store træk bygget op på følgende måde:

Hovedpersonens/protagonistens hjem er i disharmoni. Det kan enten ske i historiens begyndelse, men det kan også være sket før historiens begyndelse. I alle tilfælde er det hjemmets uorden, der får historiens hovedperson til at drage ud i verden. Ude i den farlige verden møder hovedpersonen forskellige prøvelser, som han/hun på den ene eller anden måde overvinder, så han/hun kan vende tilbage til et hjem i harmoni, eller - oftere - er i stand til at etablere et nyt og bedre hjem. Dette ses f.eks. i Klods Hans, der får prinsessen og flytter ind på slottet, og i Den grimme ælling, som forlader andedammen og finder sig til rette sammen med de andre svaner.

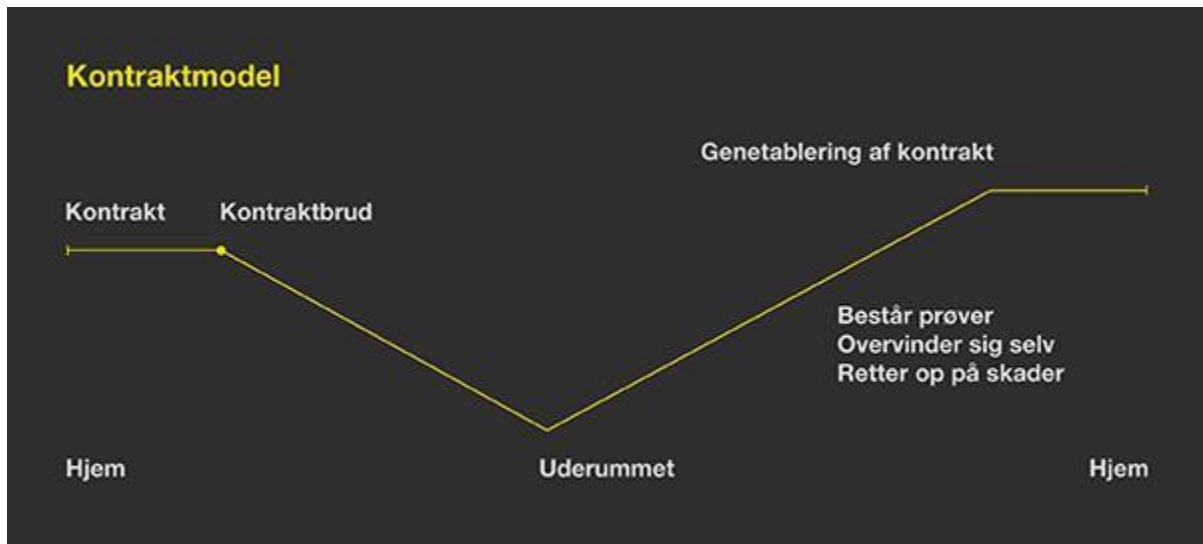

Illustration: DFI

2 - Hjem-ude-hjem i Rejsen til Utopia

Sæt jer i grupper og identificer disse fire punkter i Rejsen til Utopia. Der kan godt være flere rigtige svar, så argumenter for det, I vælger. Lav opsamling i klassen.

1. Kontrakt
2. Kontraktbrud
3. Skadegenoprettelse, prøvebeståelse og selvovervindelse
4. Genetablering af kontrakt/ny kontrakt.

3 - Tre små historier

Kom på 3 andre historier fra film eller bøger, som passer på hjem-ude-hjem-modellen og skriv dem ned.

4 - Put jer selv på model

Skriv en historie fra jeres eget liv, som passer ind i hjem-ude-hjem-modellen.

I kan som inspiration se [dette klip med Erlend](#), der fortæller om at vise sine egne konflikter i Rejsen til Utopia.

5 - Berettermodellen er en anden analysemodel, som bruges til filmanalyse.

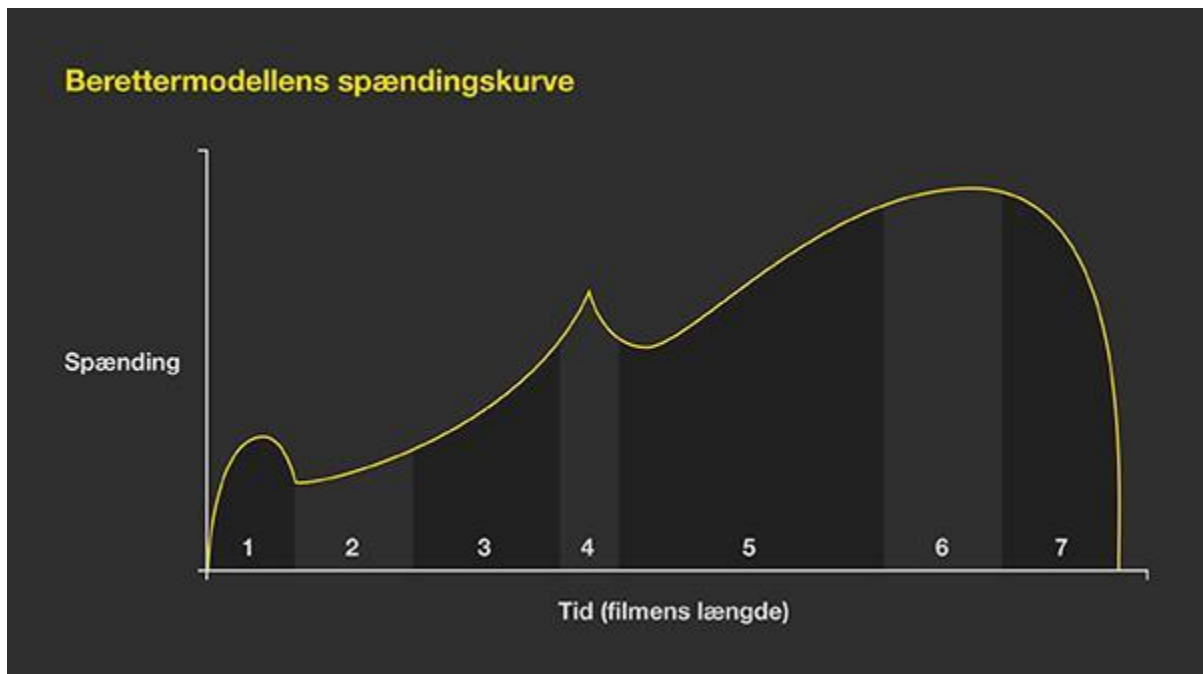

Illustration: DFI

Læs mere om [berettermodellen her](#).

Sæt jer sammen to og to, og identificer de syv faser i Rejsen til Utopia. Når I er færdige sammenlign med en anden gruppe. Se nu [klippet med Erlend](#). Diskuter i gruppen med udgangspunkt i berettermodellen, hvorfor der er så vigtigt at have en central konflikt i film?

Slut af med opsamling i klassen.

1 Anslag

2 Præsentation

3 Uddybning

4 Point of no return

5 Konfliktoptræpning

www.rejsentilutopiaundervisning.info/

6 Klimaks

7 Udtoning

6 - Hvad skal vi med analysemodeller?

Diskuter i grupper, hvad vi kan bruge analysemodellerne til, og hvad har de gjort for jeres forståelse af filmen?

7 - Skriv en reflekterende artikel

Skriv en reflekterende artikel (essay) om, hvad det siger om dokumentarfilm, at de fleste kan sættes på en dramaturgisk analysemodel?

Tag udgangspunkt i Rejsen til Utopia. Inddrag gerne andre dokumentarfilm fra undervisningen, eller dokumentarfilm du har set på egen hånd. Kom ind på balancen mellem troværdighed og seværdighed.

Du kan evt. inddrage et eller flere af følgende udsagn og overvejelser:

Jørgen Roos var en kendt dansk dokumentarist, som har sagt følgende om dokumentarfilm:

”En dokumentarfilm er ikke en spillefilm og heller ikke en reportagefilm, det er virkeligheden oplevet gennem et temperament. Det kan være en forfatter, en instruktør eller en fotograf”.

Hvordan relaterer det sig til Rejsen til Utopia?

Dokumentarfilm forsøger i vekslende grad at komme tæt på virkeligheden og dokumentere den. Men det vil altid være en filmet virkelighed og en fortolket virkelighed. Hvad kan det have af betydning for det, der bliver optaget? Og hvordan kan virkeligheden blive påvirket af, at den bliver filmet?

Flere steder i filmen er det Erlend, der er bag kameraet. Erlend er altså både medvirkende familiefar og instruktør/kameramand på samme tid: Hvilken forskel kan du forestille dig, det gør, at kameramanden er en del af familien? Er der fordele og ulemper? Hvilke?

Erlend både laver filmen og er en del af filmen - hvordan kan det spille ind på, hvad der sker i filmen?

I kan også bruge [dette klip med Erlend](#). Hvad mener Erlend, når han siger: Så lyver du for at fortælle noget, som er mere sandt end virkeligheden? giver det mening? hvorfor/ hvorfor ikke?

F.eks. ser vi i filmen, at de er lige ved at flytte fra Permatopia, men hvad ville det have betydet for filmen og dens budskab, hvis de havde gjort det?

Indholdsanalyse

Her skal vi se nærmere på, hvad der sker i filmen, hvordan personerne i filmen fremstår, og hvilke roller de indtager.

8 - Cello-scenen, skovhuggeren og sofamanden

[Scenen \(se den her\) hvor Aslaug spiller cello](#) ligger helt i starten af filmen. Sæt jer i grupper og diskuter, hvorfor denne scene har en så central placering i filmen? Hvad har den med resten af filmen at gøre? Hvilke forventninger skaber den? Hvordan præsenteres Aslaug, Ingeborg og Erlend?

Overvej, hvilken rolle kameraet spiller i denne scene? Ifølge [dette klip](#), hvad mener Erlend, der er anderledes ved at filme hans familie? Hvilken indflydelse kan det have på den virkelighed, der ses i Rejsen til Utopia?

[Scenen \(se den her\) hvor Ingeborg hugger brænde](#) ligger også i begyndelsen, men det er samtidig ikke første gang, Ingeborg optræder i filmen. Alligevel fungerer den som en præsentation af hende. Hvad får vi at vide om Ingeborg her? Og hvordan stemmer det overens med cello-scenen og resten af filmen?

[Se klippet, hvor Erlend gemmer sig bag sofaen her](#). Hvad får vi at vide om Erlend i denne scene, hvilke karaktertræk bliver der lagt vægt på?

9 - Personkarakteristik

Skriv hver især 5 ting ned, I forbinder med at være kvinde, og 5 ting I forbinder med at være mand.

Lav to og to en personkarakteristik af Ingeborg, Aslaug og Erlend.

Sammenlign jeres personkarakteristikker af Erlend og Ingeborg med det, I har skrevet ned om at være mand og kvinde. Lever de op til jeres forventninger? Skriv 5-10 linjer om hvorfor? eller hvorfor ikke? og aflever til læreren.

Erlend kommer [i dette klip med en opgave til jer](#). Tænk over opgaven derhjemme, og find gerne eksempler på simple karakterer i tv, du alligevel ville se. Diskuter jeres bud og eksempler i klassen næste gang.

10 - Coming-of-age

Coming-of-age er betegnelsen for fortællinger, der fokuserer på overgangen mellem barn og voksen. På dansk kalder vi det nogle gange en danneshistorie. Rejsen til Utopia er ikke som sådan en coming-of-age-fortælling, men Aslaugs udvikling er en coming of age-historie inde i filmen.

Diskuter i grupper, hvad I forbinder med at være barn og voksen?

Hvordan kan Aslaugs udvikling i filmen ses som værende en overgang fra barn til voksen? Skriv ned i grupperne mindst tre ting ved Aslaugs personlighed, der udvikler sig fra start til slut i filmen. En eller flere grupper bliver valgt til at præsentere for klassen. I skal være klar til at fortælle, hvad I er nået frem til, og hvordan I mener, man kan se det.

11 Filmens voice-over

Her handler det om filmens voice-over, som også kunne kaldes filmens fortællerstemme.

[Se klippet her](#), hvor voice-overen filosoferer over udtrykket at tage tingene i stiv arm.

Diskuter to og to:

Hvad karakteriserer voice-overen gennem filmen? Bliv enige om mindst tre ting.

Hvad har billedsiden at gøre med voice-overen i [scenen](#)? Fokuser på ligheder og modsætninger mellem billede og voice-over. Hvilke metaforer kan I finde i billedsiden?

Vær klar til at fortælle resten af klassen, hvad I er nået frem til.

12 - Aslaug fortæller

Vælg hver for sig en scene fra filmen, som I husker og skriv en voice-over til den med Aslaug i fortællerrollen. Prøv at få den så tæt, som mulig på Aslaugs personlighed. Samtidig skal voice-overen være underholdende.

Filmøvelser

13 - Show don't tell

[Se klippet med Erlend](#), der skriger i skoven.

Dette klip er en scenisk repræsentation af en følelse. Den forsøger på en effektiv måde at få seerne til i højere grad at forstå/føle Erlends frustration, end de ville have gjort, hvis han blot havde fortalt, at han var frustreret. Det samme gør sig gældende i scenen med hesten, der ikke vil gå op i vognen, der skal føre den væk fra gården. Se [i dette klip](#), hvorfor Erlend mener, at metaforiske scener er vigtige, og hvad det er heste-scenen kan.

Gå sammen i jeres filmgrupper og vælg en følelse. Lav et kort klip (max 30 sek,) der udtrykker den følelse. Der må ikke være dialog, og der må ikke være mennesker i billedet.

14 - Ladede billeder

Erlend får os til at føle det tab, han føler ved at flytte fra gården, gennem de meget idylliske billeder af gården. I skal til næste gang hver især tage et billede af et landskab, en bygning, en gade eller lign. som betyder noget særligt for jer. Opgaven består i at få billedet til at fremstå, så jeres følelser for stedet kan aflæses i selve billedet.

15 - Anslag

Skriv en historie fra jeres eget liv, som passer ind i hjem-ude-hjem-modellen. Vælg en af historierne fra jeres filmgruppe og optag et anslag til en film. I må frit rykke historien i tid og sted, så det passer bedre med jeres muligheder.

Skriv evt. dialog, beslut location og optag scenen, klip den og vis scenen for klassen.

Lærervejledning - Personligt ansvar og fællesskab

I dette undervisningsmateriale med udgangspunkt i filmen 'Rejsen til Utopia' kan underviseren frit vælge aktiviteter til og fra, så det passer til deres klasse, fag og ønsker. Der er dog en progression gennem undervisningsmaterialets aktiviteter, og flere af aktiviteterne bygger oven på begreber fra tidligere aktiviteter. Her kommer først en generel beskrivelse af undervisningsmaterialets indhold, derefter er der en beskrivelse af alle 8 aktiviteter med inspiration og forklaringer til læreren samt idéer til besvarelser og klasses Diskussioner. Aktiviteterne er forankret i Fælles Mål for 8.-10. klasse og gymnasiets læreplaner for dansk og samfundsfag.

Centrale faglige begreber:

I dette hovedemne arbejdes der med:

- Samfundskontrakten
- Grundtvig
- Andelsbevægelsen

Aktivitetsbeskrivelser

Obs. Det er en fordel at læse elevdelen før aktivitetsbeskrivelsen.

1 - Begrebsforståelse ansvar og fællesskab

Mål: At starte elevernes refleksion over, hvilket ansvar de har, og hvilke fællesskaber, de er en del af.

Kommentar: Understreg ansvaret enhver bærer for de fællesskaber, de deltager i.

2- Andelsbevægelser & fællesskaber

Mål: At eleverne får viden om andelsbevægelsen, både i en historisk kontekst og i en nutidig. Desuden skal eleverne stifte bekendtskab med selskabstyper, herunder andels- og aktieselskaber.

Kommentar: Denne aktivitet indeholder en stor mængde historiske og samfundsfaglige begreber. Det er derfor oplagt at lade eleverne læse teksten i grupper, eller med en læsemakker, så de kan diskutere begrebernes betydning sammen.

3 - Individualisering og Grundtvig

Mål: At eleverne kan redegøre for forholdet mellem stat og borger, samt fællesskab og individ.

Kommentar: Det er muligt at sortere i spørgsmålene til teksten, eller lade eleverne svare på dem i grupper, hvis eleverne ikke tidligere har arbejdet med referencetunge tekster.

4 - Fællesskabets kontrakt

Mål: At eleverne stifter bekendtskab med begrebet samfundskontrakten, lærer om afhængighedsforholdet mellem stat og borger og elevernes egen *kontrakt* med et fællesskab.

Kommentar: Denne aktivitet forudsætter, at I har arbejdet med den tidligere Aktivitet, *Individualisering og Grundtvig*, da eleverne her skal koble Grundtvigs stat-borger-tanke med Rousseaus samfundskontrakt.

5 - Interview din familie

Mål: At eleverne får indsigt i, hvordan fællesskaber ændres over tid. Opgaven er desuden god træning i samfundsfaglig metode.

Kommentar: Det er en mulighed at få eleverne til at lave hv-spørgsmål til interviewet i nogle små grupper, hvis de ikke har lavet interviews tidligere. Det er desuden oplagt at tale om og inddrage metoder til det kvalitative interview.

6 - Deltagelse og indflydelse

Mål: At eleverne får indsigt i, hvilke handlemuligheder de selv har for deltagelse i samfundet.

Kommentar: Det er oplagt at gå mere i dybden med begrebet aktivisme eller grundlovssikrede rettigheder såsom forsamlingsfrihed - herunder lovlige og ulovlige forsamlinger.

7 - Aktivisme & bæredygtighed - hvilken sag brænder du for?

Mål: At eleverne opnår kendskab til organisationer, både lokale og globale, og hvordan disse indgår i det politiske system.

Kommentar: Denne aktivitet forudsætter, at eleverne har arbejdet med den tidligere aktivitet *Deltagelse og indflydelse*,

Uddybning: Hvis eleverne har erfaring med produkt-produktion, er det oplagt at bygge flere elementer på aktiviteten. Evt. med udgangspunkt i en problemstilling, så aktiviteten kommer tættere på de krav, der stilles til folkeskolens eksamen i kulturfagene.

8 - Retten til at føle

Mål: At eleverne får mulighed for at reflekterer over egen og andres glæde og sorg.

Kommentar: Denne aktivitet giver mulighed for refleksion og diskussion af glæde og sorg.

Elevdelen - Personligt ansvar og fællesskab

I Rejsen til Utopia flytter familien Mo fra livet på slægtsgården i Norge til fællesskabet i Permatopia. Det er ret usædvanligt i dag at bo i et fællesskab af den karakter, hvor der er fælles aktiviteter, som arbejde i marken, fællesspisning og økonomisk afhængighed af hinanden. Derfor skal I arbejde med to begreber her; *personligt ansvar* og *fællesskab*, som har meget med hinanden at gøre, selvom det måske ikke lyder helt sådan.

1 - Begrebsforståelse ansvar og fællesskab

I har hver 5 min til at skrive ned, hvad de har ansvar for, og hvilke fællesskaber de er en del af. Derefter sammenligner de med sidemakkeren. Slut af med en klassediskussion af fællesskab og ansvar.

2 - Andelsbevægelser & fællesskaber

Permatopia er helt nyt, men de grundlæggende tanker i projektet er ikke. I 1960'erne og 70'erne voksede hippiebevægelsen frem. Hippiebevægelsen bliver tit hevet frem, som en naturlig forløber til nutidens klimaaktivisme. Der er også visse ligheder, f.eks. er klimaaktivisme generelt funderet på den politiske venstrefløj, og det var hippiebevægelsen også. Klimaaktivisme har mere greb i den yngre del af befolkningen end den ældre. Det var bestemt også tilfældet med hippiebevægelsen, der oprettede bofællesskaber og kollektiver dog ikke med klimaet i tankerne, men som et oprør mod den borgerlige kernefamilie. Ungdomsoprøret i 68', som er tæt forbundet med hippiebevægelsen, er sidste gang, vi har set et fundamentalt skred i samfundsudviklingen på baggrund af en form for aktivisme, men her slutter sammenligningen mere eller mindre også.

Permatopias idehistoriske ophav kan spores tilbage til andelsbevægelsen. Andelsbevægelsen starter sit indtog i Danmark i anden halvdel af 1800-tallet. Pastor H. Chr. Sonne starter i 1866 Danmarks første brugsforening - Thisted købstads Arbejderforening. I foreningens vedtægter fremgår det tydeligt, hvorfor Sonne har lavet foreningen: "Foreningens formål er ved frivillige bidrag af medlemmerne at danne et fond, for at sætte dem i stand til fordelagtigere indkøb af livsfornødenheder." Her lægger H. Chr. Sonne altså vægt på at give enkeltpersoner de samme fordele som selskaber. Ved at samle deres købekraft kan de få bedre priser på varer. Man kan lidt groft inddele andelsbevægelsen i tre forskellige slags foreninger: brugsforeninger, andelsboligforeninger (som først kommer til Danmark i 1913) og produktionsfællesskaber som andelsmejerier og -slagterier. Hjedding andelsmejeri bliver i 1882 det første danske andelsmejeri. Helt i grundtanken er et andelsmejeri en sammenslutning af mindre mælkeproducenter og mejerier, der tilsammen kan opnå

fordele, som hvis de var store selskaber eller storproducenter. Det gælder bl.a. produktionsvilkår og salgspriser. Hjedding andelsmejeri havde tre grundprincipper skrevet ind i dets kontrakt.

Ens afregning til alle andelshavere: Uanset mængden af mælk sikres leverandørerne samme pris per kande mælk.

Stemmelighed: Alle andelshavere har én stemme uanset antallet af køer.

Solidarisk ansvar: "[s]amtlige Interessenter garanterer alle som én og én som alle", med hele deres ejendom i andelsmejeriet.

Kilde: danmarkshistorien.dk

Andelsmejerier og lign. har mange ligheder med et aktieselskab, men der er også nogle forskelle. I skal nu i grupper undersøge, hvilke ligheder og forskelle, der er mellem et andelsselskab og et aktieselskab. Hvordan er magten fordelt i selskaberne? Og efter hvilket princip? Hvad er selskabernes formål?

Lav en præsentation, der viser, hvad I har fundet frem til. Den kan være lavet på en god gammeldags planche, i PowerPoint eller Prezi eller lign.

Permatopia bygger på andelsbevægelsens ideer. 25% af boligerne i Permatopia er andelsboliger. Det er ikke i sig selv så imponerende andelsagtigt, men i hjertet af Permatopias bæredygtige vision er et andelsselskab.

Læs teksten nedenfor og sæt jer sammen to og to. Diskuter, hvilke fordele der kan være for Permatopia i at have oprettet et andelsselskab? Hvorfor tror I, de har valgt at lave et andelsselskab frem for et aktieselskab? Skriv jeres bud ned, og diskuter i klassen.

Beboerne løfter i flok

Andelsselskab. Gården, landbruget, forsyningsanlægget og delebilordningen organiseres som et andelsselskab. Alle husstande, som bor i ejer- eller andelsbolig, skal være andelshaver. På grund af lovgivningen er det frivilligt for husstandene, som bor i de almene lejeboliger.

Beboerdeltagelse giver besparelser.

Andelsselskabets andelshavere forventes på sigt at spare ift. markedspris på andelsselskabets produkter og ydelser – forudsat at andelshaverne bidrager til driften med mindst et par timer pr. uge.

Kilde: www.permatopia.dk

3 - Individualisering og Grundtvig

I dag er der stor mediebevågenhed om øget individualisering i samfundet. Individualisering betyder, at individet, det enkelte menneske, står mere alene. Det er ofte tabet af fællesskab, der peges på som årsagen til øget individualisering. Der var en gut, der længe før det blev moderne gik og bekymrede sig om tabet af fællesskab, og han gik under navnet Nikolai Frederik Severin aka. N.F.S. Grundtvig (1783-1872). I har sikkert hørt om Grundtvig, han var en af de helt store danskere i 1800-tallet. Han var præst, digter, tænker og meget andet. Han er kendt for at have startet højskolerne, som netop var et forsøg på at skabe nye fællesskaber i en mere individuel verden.

I skal nu lære lidt mere om Grundtvigs tanker om fællesskabet og individet. [I skal læse denne tekst](#), og imens skal I notere begreber og historiske begivenheder og personer, I ikke kender. Noter mindst 3 hver.

Klassen laver en fælles liste over begreber og referencer, som en eller flere ikke kender. I et fælles dokument, skal I nu sammen skrive definitioner på begreberne og referencerne. Jeres lærer bestemmer, hvor lang tid I har til at udfylde listen. Hvis I allerede kender nogle af begreberne eller referencerne, så skriv det, I kan huske om

dem. Dem i ikke kender, eller er i tvivl om, skal I slå op på nettet eller i en ordbog. Tilføj begreberne en efter en til listen.

Det er ikke tilladt at kopiere teksten direkte fra nettet eller slette/rette i dine kammeraters formuleringer. Du må dog gerne skrive en alternativ formulering ved siden af. Til slut gennemgår I listen i klassen, og i samarbejde med læreren finder I frem til jeres endelige definitioner.

Læs spørgsmålene til teksten og læs så [teksten](#) igen med jeres begrebsliste ved jeres side og svar på spørgsmålene.

- Hvilke historiske eksempler bruger teksten til at beskrive det *farlige* ved individualiseringen?
- Hvorfor er disse eksempler på individualisering?
- Hvad er Grundtvigs samfundsfilosofi, og hvad betyder det at være medlem af et samfund?
- Hvilken betydning har frihed, ifølge teksten, for et samfund?
- Hvad er ifølge Grundtvig farligt ved ubegrænset frihed?
- Giv 3 eksempler på, hvorfor det ikke er en god idé med total individuel frihed.
- Hvilken rolle og opgave har skolen ifølge Grundtvig?

4 - Fællesskabets kontrakt

Samfundskontrakten hedder en bog skrevet af en fransk filosof ved navn Rousseau. Den er skrevet for flere hundrede år siden i 1762, og der kommer ikke mere om bogen her, men titlen *Samfundskontrakten* er et begreb, man bruger den dag i dag. Begrebet bliver også kaldt samfundspagten, men det er ikke så vigtigt. Det vigtige er, hvad det betyder? Det er inde for filosofien en måde at sige, at hvert enkelt menneske og staten har indgået en uskreven kontrakt. Kontrakten går meget kort ud på, at individet afgiver sin naturlige frihed for at tage del i det fællesskab, staten udgør.

Overvej i nogle minutter hver for sig, hvilke friheder man må afgive for at være en del af et samfund? Og hvad man får ud af at være en del af en stat? Og diskuter det i klassen.

Sæt jer sammen to og to og på baggrund af [Uddrag fra Grundtvigs oplysningstanker - om at knytte bånd og løse knuder](#), skal I finde frem til hvilken kontrakt, Grundtvig mente, der var mellem borger og stat?

På baggrund af klassediskussionen skal I skrive en samfundskontrakt mellem stat og borger. Gør det tydeligt, hvad hver part (Staten og borgeren) forpligter sig til, og hvilke sanktionsmuligheder der findes, hvis den anden part ikke overholder kontrakten.

Samfundet er et fællesskab, der ikke er muligt at vælge fra. I er født ind i et samfund, I kan i teorien flytte land, men det vil blot betyde, at I bliver optaget i et nyt samfund og fællesskab. På samme måde kan I, hvis I går i grundskolen, skifte skole eller blive hjemmeundervist, men I kan ikke slippe for undervisning. På ungdomsuddannelserne er det en anden sag - det gør I frivilligt. Det kan selvfølgelig være, at jeres forældre har presset jer til det, så det ikke føles frivilligt. På den måde indgår I i et hav af frivillige og ufrivillige fællesskaber, og hver af disse fællesskaber har sin egne 'kontrakter', man 'skriver under' for at være en del af fællesskabet. Det gælder skolen, sportsklubben, klanen og vennegruppen.

Vælg et fællesskab, du indgår i, enten et du elsker eller hader. Skriv hvad fællesskabet går ud på, og hvad kontrakten går ud på? Her skal du gøre det klart, hvilke regler du skal følge, hvad du gør for at opretholde fællesskabet, hvad du må opgive for at være en del af fællesskabet, men også, hvad du får ud af at være en del af fællesskabet. Prøv at komme rundt om så mange facetter som muligt.

[Se klippet med Aslaug, der fortæller om fællesskaber i Permatopia.](#)

Fælles diskussion: Hvilken kontrakt har Aslaug og de andre beboere i Permatopia indgået?

5 - Interview din familie

I skal interviewe en af jeres forældre, bedsteforældre eller en anden voksen, I kender om fællesskaber. I skal finde ud af deres tilknytning til fællesskaber i dag og i deres barndom. I skal også finde ud af om, de føler, at fællesskabet i samfundet er styrket eller svækket siden deres barndom.

Skriv mindst fem hv-spørgsmål ned, inden I går i gang med interviewet. Lav en lydoptagelse af interviewet på jeres telefoner.

Lyt til interviewet og udvælg 30 sekunder, som, du synes, er de mest interessante.

Næste gang starter I med enten i grupper eller i hele klassen at spille jeres interviewklip for hinanden.

6 - Deltagelse og indflydelse

I 1849 blev demokratiet grundfæstet med Junigrundloven, men det var langt fra alle, der fik stemmeret. Det var nemlig kun mænd i den øvre sociale klasse, der kunne stemme, og de udgjorde cirka 15% af befolkningen. I 1915 blev Grundloven ændret, så kvinder fik stemmeret og også mænd fra lavere sociale lag. Selv i dag er der danskere, der ikke har stemmeret, og I tilhører (i hvert fald de fleste af jer) langt den største gruppe, nemlig danskere under 18. I har dog stadig mulighed for at påvirke samfundets gang, selvom I ikke kan stemme. Klimaaktivisten Greta Thunberg er et godt eksempel på,

www.rejsentilutopiaundervisning.info/

hvordan en enkelt skoleelev fik stor betydning for klimadebatten og har inspireret andre over hele verden til at skolestrejke for klimaet. Aktivisme betyder, at man skrider til handling som oftest for at skabe social eller politisk forandring. Typiske aktivistiske handlinger er demonstrationer og strejker.

Hvordan har I mulighed for at påvirke beslutningsprocesserne i og omkring jeres liv? I skal nu skrive konkrete eksempler på, hvordan I har mulighed for at få indflydelse på:

- Familien
- Skolen
- Samfundet

Præsenter jeres eksempler for hinanden og diskuter i klassen, hvilke eksempler, der vil være lette og svære at handle på.

[I kan også høre, hvordan Aslaug prøver på at få indflydelse her.](#)

7 - Aktivisme & bæredygtighed - hvilken sag brænder du for?

[Se klippet med Ingeborg](#), der taler med sine børn, om hvilke organisationer/sager de er engageret i.

Hvilke organisationer kender I til? Og hvilke organisationer betyder noget for jer?

Individuelt eller i grupper:

1. Udvælg et delemne inden for emnet *Aktivisme og bæredygtighed*, som I finder vigtigt.
Det kunne f.eks. være [Fridays for future](#), [Green Peace](#), [EAT GRIM](#), [Amnesty](#), [Løs Market](#) eller [Extinction Rebellion](#)
2. Undersøg jeres delemne, lav et produkt enten digitalt eller fysisk, der visualiserer jeres delemne, og lav en lille beskrivelse af delemne og produkt
3. Lav en udstilling med jeres produkter og beskrivelser, og præsenter dem for klassen

8 - Retten til at føle

[Se klip med Ingeborg](#), der har en tåre, der løber ned ad kinden

Ingeborg er tydeligvis ked af det her, men peger gentagne gange på, at der er andre mennesker, der har det værre end hende selv, så hun burde tage sig sammen.

- Diskuter i grupper, om det giver mening at tænke: Andre mennesker har det værre end mig, derfor bør jeg ikke være ked af det? Kom med argumenter for og imod.
- Overvej nu følgende udsagn: *Andre mennesker har det bedre end mig, derfor kan jeg ikke være glad.* Får det jer til at ændre jeres svar fra før? Hvorfor/hvorfor ikke? Diskuter videre i jeres grupper.

Uddrag fra Grundtvigs oplysningstanker - om at knytte bånd og løse knuder

A f Ove Korsgaard

I Grundtvigs terminologi er skolens epoke også enkeltmandens epoke. Skolens tidsalder er individualiseringens tidsalder. Her er det menneskets forhold til sig selv, der kommer i centrum. Enkeltmandstidens stigende selvbevidsthed betyder nye vilkår for samfundsdannelsen. I Grundtvigs optik betyder det, at oplysning kommer til at spille en langt større rolle end tidligere for relationen mellem individ og samfund. Skolen bliver nu samfundets centrum. Sammenlignet med oldtiden og middelalderen træder enkeltmanden i skoletiden i en helt anden grad end tidligere frem på historiens scene. Denne individualisering, som Columbus og Luther symboliserer, betragter Grundtvig som en vigtig, men også en yderst farlig fase i den universalhistoriske udvikling. Den franske revolution 1789 viser hvor farlig. Her blev forholdet mellem den enkeltes frihedstrang og staten som varetager af det fælles bedste ødelagt med fatale følger. På trods af erfaringerne med den franske revolution og faren for, at friheden undergraver den for samfundet nødvendige sans for det fælles bedste, argumenterer Grundtvig ikke for mindre frihed end tidligere, men for mere. At være medlem af et samfund betyder at påtage sig et ansvar for dets fælles liv. Og det sikres bedst, hvis der i samfundet er frihed for individet til selv at påtage sig et ansvar. Grundtvigs samfundsfilosofi bygger på det synspunkt, at kun i frihed vil individet frivilligt pålægge sig de nødvendige bånd. Grundtvig argumenterer på ingen måde for den totale individuelle frihed. En sådan forståelse af frihed vil i det lange løb føre til samfundets opløsning. For samfundsborgeren eksisterer den ubegrænsede frihed ikke. Absolut individualisme er for Grundtvig uforenelig med en forestilling om samfund. Ethvert samfund er nemlig afhængigt af bånd mellem enkeltmanden og staten. Samfundsdannelse beror altid på en vis enighed om det fælles bedste; »thi hvor en saadan Grund-Enighed ikke spores, der har aldrig dannet sig et Borgerligt Selskab, men kun en Herre-Stand og Trælle-Stand i skarp Modsætning, der vel tilsammentagne kan kaldes en stat, men er dog ingenlunde, hvad vi her tale om, da i en saadan Kreds »den Stærkes Ret« unægtelig er GrundLoven«. Hvis ikke der er en vis enighed om »det fælles bedste«, går forholdet mellem enkeltmanden og staten i hårdknude. Derfor er det for Grundtvig et hovedspørgsmål, om det er muligt at undgå, at forholdet går i hårdknude? Og hvis skaden er sket, om det da lader sig gøre at løse knuden på anden måde end med sværdet?

Det er her, skolen kommer ind som en ny, betydningsfuld institution. Ifølge Grundtvig er skolens historiske opgave nemlig at løse den gordiske knude mellem staten og individet på anden måde

end med magt. »Dette er Knuden, den Gordiske Knude i Menneske-Udviklingen, som hidtil i Grunden altid overhuggedes med Alexander-Sværdet, men maa nødvendig løses med Læmpe og med Taalmodighed, hvor Staten skal reddes og ægte, menneskelig Oplysning skride frem til Dagenes Ende«.

Citeret fra:

Korsgaard, Ove (2000). Grundtvigs oplysningstanker - om at knytte bånd og løse knuder.

Grundtvig-Studier, 51(1), 154-171. Her citeret er s.161-162 Hentet fra

<https://tidsskrift.dk/grs/article/view/16362>